

Pohjois-Karjalan maakuntaliitto
kirjaamo@pohjois-karjala.fi

Pohjois-Karjalan maakuntaliiton lausuntopyyntö 24.5.2023

LAUSUNTO POHJOIS-KARJALAN MAAKUNTAKAAVA 2040:N HEINÄVEDEN OSA- ALUEEN KAAVAEHDOTUKSESTA

ASIAN KUVAUS

Pohjois-Karjalan maakuntaliitto on pyytänyt Pohjois-Karjalan ELY-keskuksen lausuntoa Heinäveden aluetta koskevasta maakuntakaavaehdotuksesta ja siihen liittyvästä valmisteluaineistosta 30.6.2023 mennessä. Maakuntakaavaehdotuksen aineisto julkaistaan yleisessä tietoverkossa tämän lausuntovaiheen jälkeen syksyllä 2023. Aiemman vaiheen valmisteluaineisto on luettavissa maakuntaliiton internetsivuilla: [Maakuntakaava 2040, Heinäveden osa-alue - Pohjois-Karjalan maakuntaliitto](#)

Tästä kaavahankkeesta käytettiin aiemmin nimitystä Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2040:n 2. vaihe. Nimitys oli epäjohdonmukainen, koska kaava käsittelee vain osaa maakunnasta eli vain Heinäveden kunnan aluetta. Kaavan nimeksi on muutettu *Pohjois-Karjalan maakuntakaava 2040, Heinäveden osa-alue*.

Kaavan laatiminen on tullut tarpeelliseksi Heinäveden liittyttyä Pohjois-Karjalan maakuntaan. Heinäveden alueella on voimassa Etelä-Savon maakuntakaava, joka poikkeaa rakenteeltaan ja esittämistavaltaan voimassa olevasta Pohjois-Karjalan maakuntakaavasta. Kaaselostuksen esipuheen mukaan tämän vaihemaakuntakaavan tavoitteena on yhteensovittaa Etelä-Savon maakuntakaava Heinäveden kunnan osalta Pohjois-Karjalan maakuntakaavaan, yhtenäistää maakuntakaavamerkinnot sekä tarkastella kunnan maankäytön tavoitetilaa vuoteen 2040. Maakuntakaavan hyväksymisen myötä tavoitteena on myös kumota Heinävedellä edelleen voimassa olevat Etelä-Savon maakuntakaavat.

Lausunnon laatimiseen ovat osallistuneet allekirjoittaneiden lisäksi Juha-Pekka Vartiainen, Saara Heräjärvi, Mika Huttunen, Pekka Piiparinen ja Mika Pirinen.

Lausunnon antaja on Pohjois-Karjalan elinkeino, liikenne- ja ympäristökeskuksen ympäristö ja luonnonvarat -vastuualue.

29.6.2023

LAUSUNTO

Yleistä

Maakuntakaavan tavoitteisto on säilynyt ennallaan. Pääasiana kaavahankkeessa on yhtenäistää koko Pohjois-Karjalan maakuntakaava sisällöltään, merkinnöiltään ja määräyksiltään. Kaavaehdotus toteuttaa tämän tavoitteen ja mahdollistaa maakuntakaavan seuraavien vaiheiden suunnittelemisen pääosin yhtenäisistä suunnittelullisista lähtökohdista.

Yhteensovittaminen jää jossain määrin edelleen vaillinaiseksi. Kaavakartalla vt 23 esitetään kaavaehdotuksessa ilman kehittämispainotusta, vaikka yhteyden merkitys on valtakunnallinen ja korostunut koko Pohjois-Karjalan kannalta Venäjän suunnan sulkeutumisen myötä. Ajatellen seuraavia maakuntakaavavaiheita, joissa käsitellään valtakunnallista väyläverkkoa, vt 23:n lähtökohta on kaavaehdotuksen mukaisessa tilanteessa suhteellisesti heikempi kuin nykyisen Etelä-Savon maakuntakaavan voimassa ollessa. Sen heikempi asema ei ole perusteltu ja epätasapaino muihin valtatie-suuntiin olisi silmiinpistävä. Kehittämistarve on mahdollista esittää sopivalla tavalla kaavakartalla, ei vain maininnalla kaavaselostuksessa. Tätä tukevat Pohjois-Karjalan strategia 2040:een (hyväksytty 2020) sisältyvät aluerakennetta koskevat tavoitteet. Sinänsä tarpeellinen ja kannatettava Sarvikummuntien kehittäminen on astetta alemman luokan kehittämiskysymys kuin Pohjois-Karjalan suurin maantieyhteys pääkaupunkiseudulle.

Kaavakartalle ei ole tehty merkittäviä muutoksia verrattuna luonnosvaiheen karttaan. Tehdyistä sisältömuutoksista merkittävimmät lienevät Heinäveden pohjoisosassa sijaitsevien rantojen suojeluohjelmaan sisältyvien saarien (Varkaansaaret ym.) merkitseminen luonnosuojelualueiksi (SL) ja saimaannorpalle tärkeän arvokkaan luontoalueen (alu-2) rajauksen supistaminen Pytäräveden alueella. Saarten osalta tilanne on yksinkertainen, koska ne on jo hankittu valtiolle suojelutarkoituksiin. Norpan kannalta arvokkaan luontoalueen supistaminen perustuu Metsähallitukselta saatuun tarkentuneeseen tietoon. Muutokset ovat perusteltuja.

Kaavaehdotuskartalle lienee jäänyt muutamia inhimillisiä virheitä. Kelkka-reitit ja vesiretkelyreitit on mainittu merkinnöissä ja määräyksissä sekä vastineissa, mutta ne puuttuvat kartalta. Luonnosvaiheen kartalla merkinnot oli esitetty. Samoin luonnosvaiheen kartalla oli esitetty yksi olemassa oleva 110 kV voimalinja, jonka merkintäviiva on kartalla, mutta ilman Z-symbolia. Matkailupalvelujen kohdemerkintä on muuttunut kartalla tunnistamattomaksi.

29.6.2023

Kulttuuriympäristöt, maisemat ja muinaisjäänökset

Kaavaselostuksessa olisi hyvä avata, miten Heinäveden maakunnallisesti merkittävät ja arvokkaat rakennetun kulttuuriympäristön kohteet ja alueet sekä maakunnalliset maisemat on arvioitu.

Maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet olisi esiteltävä myös liitekartalla. Lisäksi kaava-aineistoihin olisi syytä liittää maakunnallisesti arvokkaiden maisemien inventointi. Kyseisessä inventoinnissa yksi käsitelty maisema-alue on Rummukkala. Rummukkalan poisjättäminen kaavasta olisi hyvä perustella.

Luutsalon rajakivi on osoitettu kaavassa maakunnallisesti merkittäväksi rakennetun kulttuuriympäristön kohteeksi. Kaavassa olisi hyvä tarkastella, olisiko rajakivi syytä käsitellä ennemmin muinaisjäänöksenä kuin rakennetun kulttuuriympäristön kohteena.

Luonnonvarojen käyttö ja erityistoimintojen alueet

ELY-keskus esitti luonnosvaiheen lausunnossa muutoksia pohjavesialueiden esittämistapaan. Muilta osin ei ollut eikä ole tarvetta esittää muutoksia laadittavan maakuntakaavan sisältöön luonnonvarojen ja erityistoimintojen osalta.

Kaavakarttaehdotukseen on korjattu esitettäväksi pohjavesialueen uloin raja. Kaavaehdotuksen selostuksen kappaleessa 4.8.3 Pohjavesialueet (s. 59) viitataan edelleen maakuntakaavan osoittavan "pohjavesien muodostumisalueet". Tämä on terminä virheellinen, kun maakuntakaava osoittaa pohjavesialueet. Muilta osin selostuksessa ja merkinnöissä käytetään oikeaa termiä "pohjavesialue".

Luonnonsuojelu ja arvokkaat luontoalueet

Saimaannorppa

Heinäveden Pytärävesi ja Kinkolahden alue ovat erittäin uhanalaisen saimaannorpan tärkeitä pesimäalueita. Maakuntakaavassa saimaannorpan suojelualueiden ulkopuoliset pesimäalueet on huomioitu alu-2-merkinnällä. Aluerajaus perustuu saimaannorpan makuu- ja poikaspesäaineiston pohjalta asiantuntijatyönä tehtyyn rajaukseen. Alu 2-kaavamerkinnän tarkoituksena on informaation välittäminen saimaannorpan kannalta arvokkaista pesimäalueista. Merkintä pyrkii huomioimaan myös näköpiirissä olevan tulevaisuuden. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon alueen luonnonarvot.

29.6.2023

Pienvedet

Tietämys Heinäveden arvokkaista pienvesistä on puutteellinen. Maakunta-kaavatyössä alueen arvokkaita pienvesiä selvitettiin olemassa olevan tiedon pohjalta, varsinaisia maastoinventointeja ei tehty. Kaavaan on merkitty neljä joko kalataloudellisesti tai muutoin arvokasta virtavesikohdetta: Heinäjoki, Kytöjoki-Somerjoki, Petromanjoki ja Jyrkylinjoki. Maakuntamme pienvedet tulisi jatkossa inventoida kattavasti ja saatua tietoa hyödyntää tulevaisuudessa maakuntakaavoissa.

Soidensuojelun täydennysehdotuksen kohteet

Maakuntakaavaehdotukseen sisältyy viisi soidensuojelun täydennysehdotuksen kohdetta (SSTE), jotka on luokiteltu valtakunnallisesti arvokkaiksi soiksi. Osa kaavaan tuoduista kohteista on jo suojeltu valtion suojelualueina tai ne on perustettu yksityisiksi luonnonsuojelualueiksi. Kohteet on osoitettu kaavassa SL-merkinnällä, mikä on tarkoituksenmukaista alueiden merkittävien suojeluarvojen vuoksi. Kaavaan sisältyvän Leväsensuon-Haisevanpuron kohteen osalta rajaus poikkeaa SSTE-ehdotuksen rajauksesta ja noudattaa perustettujen suojelualueiden rajausta. Soidensuojelun täydennysehdotuksen mukaiset rajaukset ovat ohjeellisia ja suojelualueiden toteutusvaiheessa rajauksia on mahdollista tarkistaa. Kohteiden suojelu perustuu maanomistajien vapaaehtoisuuteen. Yksi SSTE-ehdotukseen kuuluvista kohteista, Pitkäkorpi, on jätetty menetettyjen luontoarvojen vuoksi pois kaavaehdotuksesta.

Muista luontokohteista ja luontokohteiden esittämisestä

ELY-keskus on kaavaluonnoksesta antamassaan lausunnossa esittänyt luontokohteita koskevan luettelon lisäämistä kaavaselostukseen tai sen liitteeksi kaavamerkintöineen. Kaavaehdotukseen onkin lisätty liiteosio, jossa mm. arvokkaat luontokohteet on esitetty teemoittain. Tämä parantaa kaavan luettavuutta ja tuo kohteet selkeämmin esille.

Valtakunnallisten alueidenkäytön tavoitteiden toteutuminen

Kun kaavaehdotuksen sisällöllisiä muutoksia vertaa voimassa olevaan kaavaan ja aiempaan kaavaluonnokseen, eivät erot ole suuria. Kaavaehdotus ei sisällä muutoksia, jotka heikentäisivät valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toteutumista.

Kaavan vaikuttavuus valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden näkökulmasta ei olennaisesti poikkea voimassa olevan kaavan mukaisesta tilanteesta. Matkailun kehittämisen painottaminen, maisema- ja kulttuuriympäristön kohteiden tarkempi esittäminen sekä saimaannorpan ja arvokkaiden pienvesien ja soiden aiempaa parempi huomioiminen ovat valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toteutumisen kannalta myönteisiä muutoksia.

29.6.2023

Selvitysten riittävyys ja vaikutusten arviointi

Kaavaehdotuksen valmistelun aikana ei ole laadittu tai valmistunut uusia selvityksiä verrattuna kaavaluonnosvaiheeseen. Tähän ei ole ollut tarvetta. Taustaselvitysten luettelo on täydennetty. Maakuntakaavan vaikutusten arviointia on täydennetty ja täsmennetty.

Elinkeinoelämään kohdistuvat vaikutukset on otettu mukaan sekä suorasanaiseen vaikutusarviointiin (s. 83-) että taulukkoon, jossa esitetään yksinkertaistetusti vaikutukset verrattuna voimassa olevaan Etelä-Savon maakuntakaavaan (s. 82–83). Edelleenkin taulukkumuotoinen vaikutusten arviointi vaikuttaa jossain määrin liioittelevalta. Maakuntakaavan sisällölliset muutokset ovat varsin pieniä suhteessa voimassa olevaan maakuntakaavaan; tätä muutostahan taulukossa kuvataan.

Suorasanainen vaikutusarvio on sisällöltään lähes identtinen luonnosvaiheen arvion kanssa. Pieniä muutoksia on tehty mm. saimaannorppaa koskevien merkintöjen vaikutusarvioon. Ilmastomuutoksen hillintään liittyvään vaikutusarvioon on lisätty kappale, jonka sisältö ei varsinaisesti kuulu vaikutusarvioon - kappaleessa esitetään suositusluonteisesti toimia, jotka koskevat metsien merkitystä ilmastotyössä. Vaikutusarvion olisi perustuttava niihin merkintöihin ja määräyksiin, joita itse kaavaehdotus sisältää. Kaavaehdotus ei esimerkiksi sisällä määräystä tai suositusta siitä, että metsäalueita ei tarpeettomasti pirstotaisi tai pienennettäisi.

Yhteysverkkoihin liittyvästä arvioinnista on jätetty pois pohdinta Venäjän hyökkäyssodan aiheuttamista välillisistä vaikutuksista Pohjois-Karjalan yhteysverkkoihin ja niiden kehittämisestä tehtyihin linjauksiin. Kysymys on toki toimintaympäristön kuvauksesta eikä maakuntakaavan vaikutusarviosta, joten pohdinnan luonteva sijainti voisi olla yhteysverkoja koskevien lähtötietojen kuvauksessa (luku 4.5.1). Hyökkäyssodan aiheuttamat muutokset ja muutostarpeet ovat todellisia ja erittäin todennäköisesti pitkävaikutteisia myös Pohjois-Karjalassa, joten ne on syytä tuoda selvästi esiin.

Luvussa 6.2.3 Rakentamisalueet on samanlaisina toistuvia peräkkäisiä virkkeitä.

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty viraston sähköisessä asianhallintajärjestelmässä. Asian on ratkaissut vastualueen johtaja Janne Kärkkäinen ja esitellyt alueidenkäyttöasiantuntija Viljam Jokinen. Tieto sähköisestä allekirjoituksesta on asiakirjan viimeisellä sivulla.